

**Iulius Firmicus Maternus, *Kompedium astrologii*
(*Mathesis*), księgi I–III, z języka łacińskiego przełożyła,
wstępem i przypisami opatrzyła Joanna Komorowska,
Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2023.**

Joanna Komorowska – badaczka nauki starożytnej, tragedii greckiej, filozofii okresu hellenistycznego i okresu cesarstwa, tłumaczka starogreckich oraz łacińskich tekstów filozoficznych i astronomicznych, przygotowała tłumaczenie pierwszych trzech ksiąg *Mathesis* Iuliusa Firmicusa Maternusa, pochodzących z pierwszej połowy IV w. (prawdopodobnie 337 r.). *Mathesis* jest istotnym tekstem dla historyków nauki i literatury starożytnej jako jedno z dwóch zachowanych do naszych czasów starożytnych dzieł astrologicznych w języku łacińskim (obok poematu astronomiczno-astrologicznego Maniliusa *Astronomica*). Przekład Komorowskiej opiera się na najnowszym wydaniu krytycznym *Mathesis* Paula Monata (Paryż 2002–2003), ale tłumaczka uwzględnia też starszą edycję Wilhelma Kroola, Franza Skutscha i Konrada Ziglera (Lipsk 1897–1913).

Iulius Firmicus Maternus pochodził z Sycylii, gdzie spędził prawie całe swoje życie. Urodził się najprawdopodobniej między rokiem 300 a 310 w Syrakuzach, w rodzinie senatorskiej, i wykształcił na prawnika oraz retora w Rzymie. Tam zaczął pisać *Kompendium astrologii*, które zadedykował swojemu przyjacielowi, konsulowi Kampanii, Egnacjuszowi Lollianusowi Maworcjuszowi. Firmicus żył w czasach panowania cesarza Konstantyna Wielkiego – pierwszego rzymskiego cesarza, który przyjął wiarę chrześcijańską. Dwa dzieła Firmicusa Maternusa, które zachowały się do naszych czasów, to właśnie *Mathesis*, będąca wykładem podstaw ówczesnej astrologii, oraz polemiczny traktat *De errore paganarum religionum*, którego powstanie datuje się na lata 343–350. Ten drugi tekst jest krytyką, a wręcz atakiem na wszystkie kultury religijne poza chrześcijaństwem, dlatego uważa się,

że Firmicus tuż przed jego napisaniem przyjął naukę Chrystusa. *Mathesis* składa się z ośmiu ksiąg, a trzy pierwsze, przetłumaczone na język polski przez Joannę Komorowską, zawierają: 1. obronę astrologii i rozważania nad losem człowieka, 2. podstawowe terminy i techniki niezbędne do odczytania horoskopu urodzeniowego, 3. wskazówki dotyczące tego, jakie powinno być życie i obyczaje astrologa, horoskop świata i znaczenie planet w domach horoskopu.

Autorka przekładu we wstępie zapoznaje czytelnika z życiorysem autora *Mathesis*, streszcza zawartość wszystkich ośmiu ksiąg, które składają się na dzieło Firmicusa Maternusa, analizuje organizację wywodu, po czym omawia zawartą w księdze I apologię astrologii, kwestie etyczne związane z uprawianiem tej dziedziny nauki (księga II) oraz horoskop świata. Według tłumaczki Firmicus omawia *thema mundi* ze świadomością, że jest on fikcją, opowieścią mającą służyć raczej celom dydaktycznym – jako sposób odkrywania prawdy, która stoi za zmyśloną opowieścią, co było charakterystyczne dla tradycji neoplatonickiej. Tłumaczka zwraca też uwagę na zagadnienie problemowe związane z badaniami nad *Kompendium astrologii*, którym jest kwestia zależności tekstu Firmicusa od poematu *Astronomica* Maniliusa.

Kompendium astrologii Firmicusa Maternusa to książka istotna dla osób zajmujących się starożytnością – zarówno dla historyków literatury oraz kulturoznawców, jak i badaczy nauki. Dlatego cieszy pierwsze polskie tłumaczenie dzieła tak istotnego dla historii nauki i kultury – w dodatku w świetnym i wiernym przekładzie Joanny Komorowskiej.

Izabela Podlaska-Konkel

Mgr IZABELA PODLASKA-KONKEL – absolwentka filologii polskiej Uniwersytetu Warszawskiego oraz Cultural Astronomy and Astrology University of Wales Trinity Saint David, studentka filologii klasycznej UKSW. Zainteresowania naukowe: literatura astronomiczna i astrologiczna, przenikanie się astrologii, religii i kultury w starożytności i we wczesnej nowożytności.